

ศาลพระแม่ย่า

พระแม่ย่า คือเทวรูปสลักหินชนวนที่ชาวสุโขทัยเคารพนับถือ
ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง แต่เดิมนั้นประดิษฐานอยู่ที่ถ้ำแม่ย่า

ในเขตเทือกเขาหลวง บริเวณหมู่บ้านวังป้อ อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ถ้ำแม่ย่าเป็นเพิงชะงอกเงื่อมออกมาทางใต้ลึก
ประมาณ 3 เมตรเศษ องค์พระแม่ย่าหันไปทางทิศใต้ ตามเงื่อมเขาที่ยื่นล้าออกมา หลังเงื่อมผามีถ้ำค้ำหนึ่ง องค์พระแม่ย่า
สลักด้วยหินชนวนเป็นรูปสตรี มีเครื่องประดับอย่างสตรีโบราณสูงศักดิ์ ประทับยืนตรง แขนทั้งสองข้างแนบกาย ทรงภูษา
ปล้อยชายไสวเป็นเชิงชั้นทั้งสองข้าง ขนาดของพระรูปรวมแทนหินจำหลักอยู่ในแผ่นหินเดียวกันมีความสูง 52 นิ้ว

ประวัติของพระแม่ย่านั้น ไม่มีหลักฐานยืนยันแน่นอนว่าเป็นใคร แต่ชาวสุโขทัยส่วนใหญ่เข้าใจว่า คือ นางเสด็จ
พระราชชนนีของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ในสมัยนั้นกษัตริย์เปรียบเสมือนพ่อของคนทั้งเมือง ไพร่ฟ้าประชาชนเปรียบ
ประดุจลูก จึงเรียกมารดาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า “ย่า” การเรียกชื่อถ้ำแม่ย่า เขาแม่ย่า ชาวสุโขทัยจึงเรียก
ตามความเชื่อดังกล่าว

ในปี พ.ศ. 2457 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการหัวเมืองฝ่ายเหนือ
ได้รับสั่งให้พระยารามราชภักดีเจ้าเมืองสุโขทัยสมัยนั้น ัญเชิญพระแม่ย่ามาไว้บนศาลากลาง (หลังเดิมปัจจุบันถูกรื้อทิ้ง
ไปแล้ว) นอกจากนี้ยังมีการัญเชิญย้ายไปประดิษฐาน ณ ศาลากลางอำเภอสวรรคโลกระยะหนึ่งในราวปี พ.ศ. 2475
เพราะในช่วงเวลานั้นทางราชการได้ตั้งเมืองสวรรคโลกเป็นจังหวัดแทนสุโขทัย ต่อมาเมื่อเปลี่ยนสุโขทัยเป็นจังหวัด จึงัญเชิญ
พระแม่ย่ากลับมาไว้ที่เมืองสุโขทัยตามเดิม

ในปี พ.ศ. 2496 นายเช่อม ศิริสนธิ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัยในสมัยนั้นได้ดำริให้สร้างศาลพระแม่ย่า เพื่อประดิษฐาน
องค์พระแม่ย่าอย่างถาวร โดยเลือกทำเลที่ตั้งบริเวณฝั่งแม่น้ำยมฝั่งตะวันออก บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดสุโขทัย
เรียกว่า ศาลพระแม่ย่า ต่อมา มีการจำลององค์พระแม่ย่าให้ประชาชนได้สักการะและปิดทองแทนองค์จริง เพื่ออนุรักษ์
องค์จริงไว้ไม่ให้ชำรุด

ศาลพระแม่ย่าได้รับการบูรณะซ่อมแซมหลายครั้ง และได้รับการจัดสร้างขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2537 สมัยที่นายเกียรติพันธ์
น้อยมณี เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด โดยกราบบังคมทูลเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จ
พระดำเนินมาวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2537 และดำเนินการก่อสร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2541 สมัยที่
นายประพันธ์ ชลวีระวงศ์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด มีการทำพิธีัญเชิญพระแม่ย่าเข้าประดิษฐาน ณ ศาลพระแม่ย่า
แห่งใหม่เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2541